

ALEXA GAVRIL BÂLE

Despre oi pe Fisculaș, jud. Maramureș

Mai demult, în Negreia, acela nu era păcurar care nu avea hainele negre, izmene și cămeșă neagră, clop cu țințe și bumbi de aramă, tașcă de piele și curea lată de piele cu țințe galbine. Coborau, câteodată, duminica la joc și se ungeau cu său de oaie pe curele, să scliptească. De strângé câte o fată în brață, tăta o ungé pe cămeșe.

La joc, feciorii din sat strigau când vineu păcurarii:

Vai săracu păcurariu
Cum îi pute brăcinariu.

Păcurarii răspundeu din joc:

Brăcinaru-mi pute-a său,
Nu e puță ca a tău.

*

Acela-i păcurari care doarme-n cărarea lupilor, adică doarme lângă stauru oilor, pe lătura din care vin lupii. Sunt păcurari care dorm între oi, în staur, învârtiți în cergă, să se trezească atunci când vin lupii. Și câmile care-i bun doarme între oi, ori pe cărarea lupilor.

*

Apa cu care speli vasele la stână nu-i bine aruncată unde se umblă cu picioarele, se aruncă în loc curat.

*

Când se scot prima dată oile afară, se scot peste un lanț ca să se țină deolaltă ca verigile lanțului.

*

Ca să fie ferite de boli, se pune în fața pragului de la grajd un ou și oile trebuie să treacă peste el când ies. Cum nu se sparge oul, așe nu se prind bolile de oi.

*

Când ies oile întâie afară sunt stropite cu aghiazmă.

*

Ca să nu se deoache, li se pune un ciup de lână roșie în ureche. La berbeci, la caprele și oile cu coarne, ciupul se pune în vârful coarnelor. Le face o gaură subțire în corn. La țap, pentru a nu fi deocheat, se împletește un fir de lână roșie în părul din partea dreaptă a grebănelui. La miei și iezi un fir lung de lână roșie se leagă la gât.

*

Câinele de oi îi bun acela care, când aude trâmbdita, se pune în cur și urlă. Sunt câini foarte buni de oi care noaptea stau între oi în staur, ori în cărarea lupilor, adică în partea staurului unde vin lupii mai des.

*

Nu-i bine a ținea la oi câine negru ori închis la culoare, oile se învață cu ei și când vin lupii, care-s tot închiși la culoare, nu se mai sperie și nu fug.

*

Femeia, cându-i de rândul ei, nu-i bine să se bage între oi.

*

Îi bine a mâna stâna tăta vara cu focu care l-ai făcut întâie frecând două lemne uscate deolaltă. Și când muți stauru și coliba trebe să duci cărbuni de la focu ce l-ai făcut întâie.

Focu la stână nu trebuie să se potolească până în toamnă.

I ca Toma necredinciosu.

Colecția AUGUSTIN MICU, Cicărlău, 2002

2584

Supărat ca mine nu-i
Numa puiu cucului
Când îl lasă mama lui
În funduțu codrului
Mititel, fără de pene
Și-ar zbura și nu i-i vreme,
Mititel, fără de-o pană,
Nu ști' cine i-o fost mamă.
Supărare, supărare,
Pune-te-aș de-a moi în vale
Și să pun ptetree pe tine
Să nu mai superi pe nime
Cum m-ai supărat pe mine.
Cine n-are nici un dor
Mult trăiește pe ușor,
Da' eu am două și tri -
Pe ușor nu pot trăi.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Budești
De la Ioan Ciceu, 76 ani, 1990.

2585

Nu bate, Doamne, omu,
Iei mintea și norocu
Că-i bătut el, săracu;
Nu-l bate, Doamne cu bâta,
Fără-l bate cu urâta,
Nu-l bate, Doamne, cu paru,
Fără-l bate cu amaru.

Colecția MARIANA P. ȘTEȚIU, Budești
De la Maria Moldovan, 83 ani, 2000.

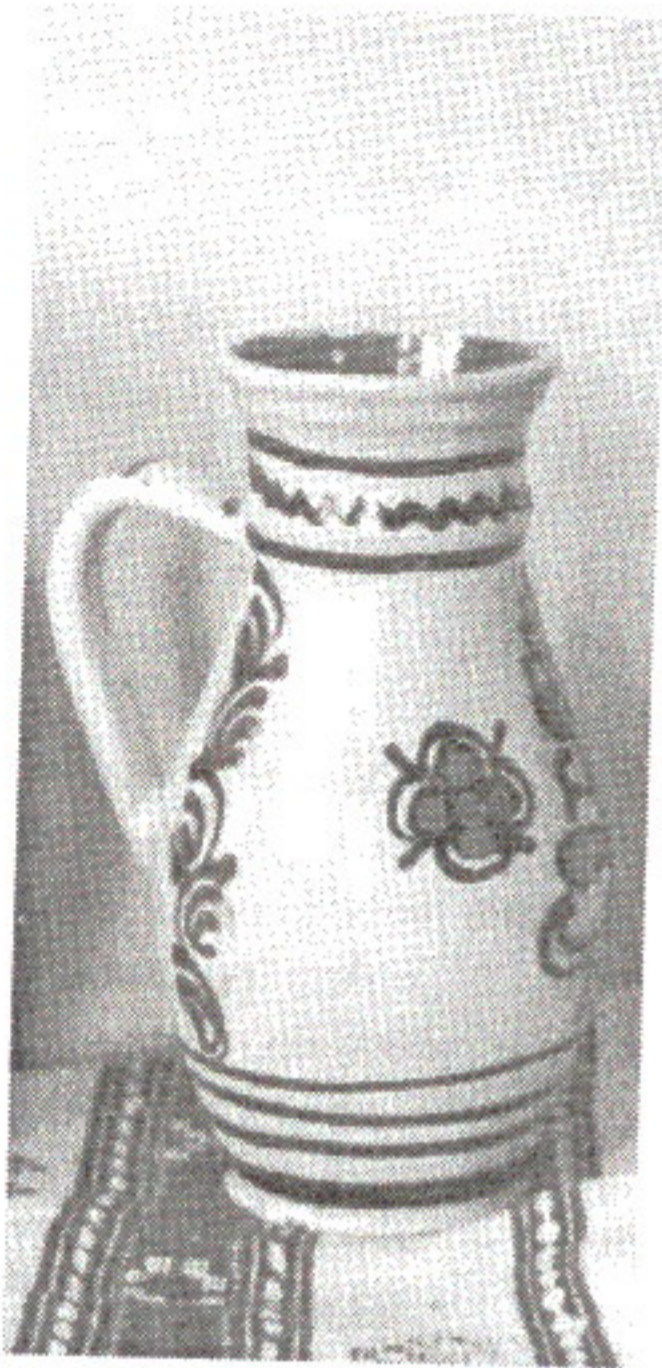
2586

Măi mândruț, mândruțule,
Asară-am trecut pe Coastă,
Pe din jos de casa voastă,
Mă-ta da cu pumnu-n masă
Că și-a lua o noră-aleasă
Nu pe mine, o negricioasă.
Poate da și cu palma
Că nu m-a mai căpăta
C-atuncea i-oi si eu noră
Când a crește-n pod holdoră.
Casa voastă-i păcătoasă -
Mă-ta-i o femeie proastă,
Casa voastă-i pe vâlcé -
Mă-ta-i o femeie ré.
Spune-i, mândruț, mâne-ta
Pe mine nu mă grăia
Că i-am sărăcit casa -
Nu i-am sărăcit nimnică
Pântru-o uiagă de horincă.

Colecția MARIANA P. ȘTEȚIU, Budești
De la Ioan Marinca, 86 ani, 2000.

2587

Măi mândrule, om de câne,
Nu-mi pare rău după tine,
Numa-atâta-mi pare rău
După dulce somnu meu

Care eu nu l-am durnit
Când cu tine m-am ibdit.
Mândrior, mă-ta cea ré,
De noră nu mă primné,
Nu mă primnea', nu mi-i hia -
Sie-i noră sărăcia,
Nu mă primnea', nu mi-i modru -
Sie-i noră cea din codru.

Colecția MARIANA P. STEȚIU, Budești
De la Anuța Cupcea, 52 ani, 2000.

2588

Măi mândruț, mă-ta se teme
Că i-oi si noră-nt-o vreme,
Da' spune-i să nu se teamă -
Nu i-oi si, de bună samă,
Nu se teamă, nu i-oi si -
Sie-i Fata Pădurii.
Decât noră la mă-ta
Mai bine, mândruț, m-oi fa'
Rădăcina răchiții
Pe marginea Dunării:
Dunărea să mă molea,
Mă-ta să nu-mi porunca,
Dunărea de m-a moli
Mă-ta nu mi-a porunci.

Colecția MARIANA P. STEȚIU, Budești
De la Ana Borodî, 50 ani, 2000.

2589

Frunză verde de susai,
Inimă de putregai,
N-am un cuțit să te tai
Să văd ce durere ai
Să nu-mi faci atâta bai.
Inimă de putregai,
La multe rele mă dai
Și la bune zici că n-ai;
Și la rele și la bune

*
Stauru oilor nu-i bine făcut sub copaci, de trăznește poate trăzni oile de sub el.

*
Sara nu se cântă din trâmbdită ca să nu audă lupii unde-i stâna.

*
Lupul, noaptea, ori scoate oaia prin leasă, ori sare între oi și oile se sparie, fug, se îngrămădesc în leasă, o rump, ori o îmburdă și se împrăștie în întuneric. Lupii le fugăresc și le omoară. Greu le mai adui dacă o spart stauru.

Când i ceață și vreme rea, întunecime, să nu meri cu oile prin cioturi, prin hucașuri.

Ziua lupii nu prea atacă, ei atunci stau sub cetini și când se apropie o oaie o apucă. Ziua lupii atacă mai ales când i ceață și vreme grea. Lupii apucă oaia de după cap, de grumaz, și o lovesc cu coada să margă unde vrea el.

Se zice că oaia moartă, ori o bucată de carne, lupul o apucă cu gura și o aruncă pe spate și așe o duce, în spate și ținând-o cu gura.

*
Când meri la sâmbură i bine să mulgi în vas nou.

*
Când alegi locu de stână, te uiți să ai apă pe aproape, să fie un izvor și lemne de focălit.

*
Se zice că în ziua când pleacă în munte oile de pe drum aud cum zbiară mieii rămași acasă, oricât de mare ar fi distanța. Și mieii aud la fel.

Nume de câini ciobănești

Bălanu, Blojanu, Boandi, Bogard (la câinii mici, de întors oile), Buina (cătea), Bulbuc, Burcuș, Ciobanu, Codru, Codruț, Cremene, Doloneț, Haiduc, Ionce, Lăbuș, Lupu, Lușca, Lușcu, Moroșanu, Muscu, Ochiu, Pinte, Pistoș, Ursu, Vultur.

Nume de oi și berbeci

Alba, Bărnuța, Bârsanu, Brândușe, Breaza, Brezua, Bucălaie, Cârlanu, Ciula, Cornuta, Crețulica, Frumușaua, Lușca, Mielaru, Mioru, Neagra, Negruța, Oacheșă, Pistruița, Pistruiu, Preușă, Roșcata, Stogoșă, Șutu, Țigaia.

Nume de capre

Breaza, Crenguța, Șuta.

Cum se îngrijesc oile iarna, primăvara, vara în Cetățele

Iarna, în Cetățele, oile sunt ținute acasă. Noaptea se adăpostesc în grajduri, fiecare gospodărie având un grajd pentru oi, fie la un capăt al șurii, fie în spatele șurii, făcut din bdile, ori separat zicându-i-se poiata oilor. Poiata se face fie din bdile de mai slabă calitate, fie din scândură. Unii oameni țin oile în șură, într-un staul făcut din lese, într-un capăt. În grajd este iezlea pentru fân, din scândură, având despărțituri pentru fiecare oaie, pe unde să-și bage capul, să nu se împungă cu vecina și să nu împrăștie fânul. Tot în grajd mai este o cicornă făcută din scânduri, fie scobită într-un trunchi de copac, lung și mai subțire. În cicornă se pune de lins, mai ales când sunt aproape de fătat, pe timpul fătărilor și după fătări, ca să le vie laptele. De lins se dă făină și napi tocați mărunt. Apa se pune într-un ciubăr aflat într-un colț al grajdului. Neapărat iarna, ca și vara de altfel, trebuie să aibă sare. Sarea, bulgăr, se

*Așe-i de aspru de-i poate cânta
Cucu pe măsuraru de la coasă.*

pune într-un suport făcut dintr-o creangă de copac cu trei ramuri, care se taie și, între ele, se pune bulgăru.

Pentru zi se face un staur afară, pe terti, cum se spune. Staurul este făcut din lese și pari. În acest staur se face o iezle pentru fân, într-un capăt al lui, în afară, oile mâncând prin locurile goale lăsate în leasă. Iezlea se mai poate pune și în mijlocul staurului, în acest caz este dreptunghiulară, cu despărțituri pentru oi făcute pe toate părțile. Aceasta poartă denumirea de corciuire. În staur se pune și ciubărul cu apă. Ziua, oile sunt ținute în staur, afară, când ninge ori plouă tare sunt băgate în grajd.

Iarna li se dă cam de 5 ori pe zi de mâncare. Se dă una dimineață bună, pe la șase și jumătate-șapte în grajd; apoi de adăpat pe la opt-opt și jumătate când fânul se duce cu coșul ori cu furca în staur, după care se slobod oile. Acestea fug care de care să ajungă mai iute la fân. Dacă peste noapte a nins, se curăță corciuia din staur de omăt, se fac cărări, urme, curățindu-se locul unde stau oile când mănâncă ori beau apă. Cam o dată pe săptămână iezlele, atât cea din staur cât și cea din grajd, se curăță de ogrinji, care se fac grămadă pe locul unde se va face grădina pentru legume. Ogrinji de la oi, cu cei de la vaci, cu resturile de la vejiile de porumb ce se scot din iezlea vacilor, se aprind când se face focul de BunaVestire (25 martie).

Vasul de la apă, ciubărul, se curăță de ghiață, de balebă dacă s-au bălegat cumva oile în apă. Se aduce apă proaspătă cu gălețile, care se pune caldută, mai ales când se apropie fătările.

Altă mâncare se dă puțin după ce a clopotit de amiază, când se completează și apa. După amiază, pe la patru, se dă mâncare "de adăpat", când se schimbă și apa, mai ales dacă este murdară, cu balebă și fân. Seara se bagă oile în grajd, unde li se dă de cină, de obicei frunză uscată, dacă gospodarul a uscat vara frunză pentru oi. Dacă este frig mare, noaptea nu li se pune apă.

Rar, când nu este mare omătul, oile se slobod la rug (murarii, care au frunză verde și iarna), ori la podini, adică la fânul ce rămâne pe zăpadă când se duce clăia acasă. Oile culeg fânul împrăștiat și mănâncă frunza din podină dacă aceasta nu a fost dusă cu fânul.

Vara, când se face clăia, sub fân se face o podină din lemne și frunze. De obicei frunza se alege de stejar, loză, alun, carpen, pe care s-o poată mânca oile. Frunza verde se uscă sub fân și oile o mănâncă cu mare plăcere. Când se apropie fătările, mai ales dacă este frig tare, omul urmărește oile atât noaptea să nu înghețe mielul, cât și ziua, când oile sunt în staur, că-l pot mânca câinii.

După ce oaia a fâtat, i se dă fărină cu semințe de pepene (dovleac), eventual un deț de țuică, să se curețe. Mielul este aplecat să sugă, după ce oaia l-a lins. Sunt oi, mai ales mioarele care fată întâie, care nu stau la miel, acestea sunt ținute vreo 2-3 zile, până se obișnuiesc cu mielul. Dacă oaia a fâtat doi miei și nu are lapte de ajuns, se apleacă la o oaie cu lapte mai mult. După ce mieii au supt, oaia se țârcotește, adică se caută dacă nu a mai rămas lapte; dacă a mai rămas, se mulge. De este lapte puțin, se dă la porci, dacă-i mai mult, omul strânge un cășuț și o urdă, mai mici.

Mieii sunt slobodiți la oi de trei ori pe zi, dimineața, la amiază și seara. În rest, mieii sunt ținuți separat, într-un cotron făcut în grajdul vacilor, unde este mai cald. Mai demult, după fătare mieii, până căpătau putere, se duceau în casă, unde făceau mare mizerie și miros urât. Când se apropie ora suptului, atât oile, cât și mieii, plâng, zbiară. După ce sunt slobodiți, mieii fug la oi, uneori nu nimeresc la staur ori la grajd și aleargă zbierând pe toate părțile. Atunci stăpânul bate din palme și mielul sau mieii răcăciți vin după el până la oi. Uneori mielul nu

I ca o moară stricată.

Și la câte îs pe lume.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Budești
De la Ioan Tamaș, 63 ani, 1990.

2590

Jele-i pare codrului
După verde frunza lui
Pe cum îmi pare și mie
După-a mé copilărie.
La ce, Doamne, m-ai făcut
Dacă noroc n-am avut,
La ce, Doamne, m-ai mai dat
Dacă noroc nu mi-ai dat?
Mămucă, când m-ai făcut
Fost-o nor și-o suflat vânt;
Cum o fost atunci vremea
Așe mi-i și viața,
Cum o fost atunci timpu
Așe mi-i și sufletu.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Budești
De la Călina Pop, 65 ani, 1990.

2591

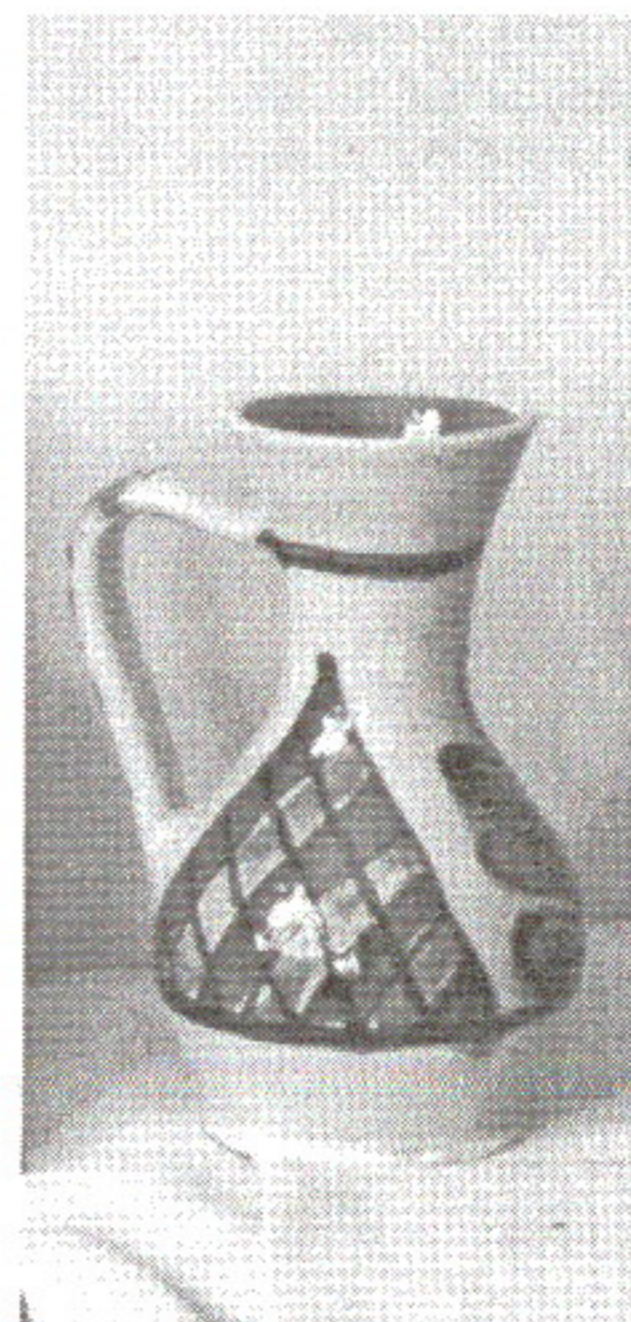
Fostu-mi-o lumea pe mână,
Mai mult de o săptămână
Și n-am știut la ce-i bună.
Da' -amu de o-aș căpăta
Știu-aș cu lumea ce fa
Că nu m-aș mai mărita
Ca să-mi porunca' badea.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Budești
De la Călina Pop, 65 ani, 1990.

2592

Codrul bătut de ploi,
Jele ni-i la amândoi:
Ție că-ți ptică frunza,
Mie că-mi trece vremea,
Ție că te vestejești
Și mie că-mbătrânesc.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Budești
De la Anuța Cupcea, 42 ani, 1990.

2593

Mult îi moartea blăstămată,
 Desparte mamă de fată;
 Pe mine m-o despărțit
 Cu cine bine-am trăit.
 De mi-ar si arsă casa
 Nu m-ar duré inima
 Ca și după mămuca
 Când mi-o luat-o moartea.
 Un an, doi ar si trecut,
 Casă nouă-aș si făcut,
 Mamă dulce-aș si avut,
 În bine-am si petrecut.
 Focu-l pot oamenii stînge -
 Cu moartea nu poți învinge,
 Moartea te frige mai tare
 Decît focu cel mai mare.

Colecția ANUȚA ZUBAȘCU, 17 ani,
 Dragomirești, 2004

2594

Mă-ntreabă cucu mereu
 De ce nu cânt ca și el.
 Cucu cântă că i-i bine
 Nu-i supărat ca și mine,
 Cucu cântă că i-i drag
 Nu-i ca mine supărat.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Budești, 1990.
 De la Anuța Cupcea, 42 ani.

2595

Facu-mi voaia când și când
 Nu pot îmbla tăt plângând,
 Facu-mi voaia câteodată
 Nu pot sta tăt supărată.
 Și plângând dacă-oi îmbla
 Voaia la dușmani n-oi fa'.
 La dușmani bine le pare
 Când ai câte-o supărare -
 Nu le pară-așé de bine
 Că și lor rându le zine,
 Nu le pară tuturor
 C-a zini și rându lor.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Sârbi, 1990.

2596

Mamă, lângă casa mé
 Este-un pom și o vâlcé,
 Pomu-i făcut de mâncat,
 Vâlceaua de alinat.
 Când am vrut ca să beu apă
 Vine cucu și mă-ntreabă:
 - Ce nu-ți horești horile,
 Să nu săci vâlcelele?
 Și-atunci cucu-ncepe-a-mi spune
 Câte vâlcele-s în lume
 Că din tâte de beu apă
 De dor nu-mi tré niciodată.
 M-am uitat la cer cu jele
 Ca la surorile mele,

nimerește la mama lui și încearcă să sugă la altă oaie, aceasta nu stă, mielul fuge prin staur cu botul după ea, nevoind să renunțe așa ușor. După ce termină de supt, mieii sunt duși înapoi. Se despart greu de mamele lor, omul trebuie să alerge după ei, să-i prindă și să-i ducă în brațe. Rareori mieii pot fi învățați să se despartă singuri de oi când se bate din palme și să vină după om până la cotronul lor.

Până sunt despărțiți, mieii joacă printre oi, fug unul după altul, sar. La amiază, mai ales când mieii sunt mai mari și este cald, mieii ies din staur și alergă sărind împrejur. Când mieii mai cresc, în cotron li se face o iezle mai mică și o cicornă. Li se pune otavă bună și fărină cu zahăr ca să se învețe să mănânce. De acum se desprimăvărează, de cum dă colțul ierbii oile ies afară, sunt scoase la pășune.

În primele zile ieșeau copiii, fiecare îngrijind de oile lui, dar la amestecare, în funcție de simpatii, ca să se poată juca. După cam o săptămână, se formau boteie de câte 40-80 de oi, pe zone ale satului, adică oile din Susânari erau un botei; cele din Josânari, de pe Vârf, Zăvoaie, Rogoaze, alte boteie.

Se ieșea pe rând la oi, indiferent de câte avea, fiecare gospodar trebuind să facă o zi. Dacă avea de lucru, ceva important, când îi venea rândul (avea de arat etc.), fie că tocmea pentru bani un copil, fie, la înțelegere, schimba ziua cu altul.

Când îi venea rândul la oi, acel om ieșea mai dimineață, așteptând să se strângă toate. De obicei copiii se cereau de la școală când le venea rândul la oi.

Mulți gospodari preferau să stea la oi duminica, ori în sărbători, pentru a nu pierde o zi de lucru, dar de ziua de Paști se cam fereau toți. Mai ales copiii care, încă de la începutul pârândatului, calculau la cine-i venea rândul de Paști.

Primăvara se păștea în devălmășie, se putea umbla pe tot hotarul, mai puțin prin terturi și pe sămănături (grâu, lucernă, trifoi, ghizdei). La fel, imașul vacilor era oprit pentru oi ca să se facă pășune. Rar, câte un om oprea pământurile lui, dacă nu avea oi.

Pentru a se atrage atenția că pășunatul este oprit, sămănăturile se ciuhăleau, adică puneau crengi mari, cu frunze, ori bote cu cârpe în capăt. Se ciuhăleau toate locurile unde pășunatul era oprit.

Dimineața oile ieșeau cam după ora opt, după ce li se dădea o mâncare și de lins și erau aplecați mieii. Se strâneau pe boteie, cele din Susânari în Grădina Tomii, cele de pe Vârf în Poiană, cele de pe Zăvoaie, Josânari și Rogoaze în părțile acelea.

La amiază oile veneau acasă, unde erau aplecați mieii la supt. Omul trebuia să-și lase tot lucrul pe câmp și să vină la miei. Când mieii erau mai mari, înainte de a li se da drumul să sugă, oile se mulgeau puțin pentru ca mieii să nu sugă prea mult, ei putând mânca și altceva. Din laptele strâns în câteva zile se făcea un cășuț și o urdă, după poftă.

După amiază, pe la doi-trei, oile erau scoase din nou la păscut pe hotar. Cei care iubeau mai mult oile, le purtau mai mult după mâncare, prin huciuri sau în pădure (Heciul lui Latiș, Valea Negrii), la buruiian. După buruiian - breabăn, brânduși și alte plante de primăvară care cresc în pădure - oile dau lapte mai mult și mai bun.

Mieii nu erau lăsați cu oile pe câmp, să nu sugă tot timpul și să nu pască. Dacă pasc, carnea de miel nu mai este atât de bună, este mai vânjoasă și mielul nu crește, nu se face, crește numai lâna și pânțelele. Se zice că "numa lâna și pânțelele-i de ei".

Când se apropie amiază sau seara, câte o oaie încearcă să fugă acasă la

miel, câte una scapă. La întoarcerea de la pășune, oile se despărteau singure și alergau pe uliți către casă, zbierând după miei. Aceștia, la rândul lor, le răspundeau, încercând să sară din cotroane.

Câte o oaie, mai ales dintre sterpe, nu nimereau la grajdul lor, se ducea cu altele, la altă casă. Stăpânul, văzând că-i lipsește, umbla întrebând de oaie până o găsea. Cel la care venea o oaie străină, de nu era departe și dacă vedea că este cu miel, o scotea în uliță și aceasta alerga către curtea ei, până o afla, zbierând într-una.

Sterpele, uneori, înoptau în grajduri străine, urmând ca în cealaltă zi să se întoarcă acasă, iar la amiază nimeni nu le căuta pe cele pierdute, știind că după amiază iar se întâlnesc toate oile și se va găsi.

La amiază mai ales, dacă omul nu era acasă când veneau oile, acestea se năpusteau prin terti, unde iarba era mai bună. Cu greu le băga apoi omul în staur.

În joia și vinerea de Paști, miei ce nu erau aleși pentru ținut, se vindeau pentru tăiere. Ultimii se vindeau sâmbăta. Miei erau duși cu carele în Baia Mare, Baia Sprie, mai rar în Cavnic. Cei care aveau miei mai puțini îi duceau cu desăgii.

Oile ce rămâneau fără miei zbierau alergând dincoace încolo, mirosind alți miei când veneau de la pășune.

Dimineață bună, înainte de a fi duși la târg, miei mai erau aplecați o dată să sugă.

Până la Paști tot satul răsuna de zbierătele oilor.

Oile rămase fără miei se mulg, unele stau rău la muls, după câteva zile se învață, uită de miei și, dintre ele, sunt unele care vin singure la muls.

Stânile

În Cetățele stânile - erau două, cam de 250 de oi fiecare - se strângeau între 5 și 10 mai, dar niciodată mai târziu.

Dacă se desprimăvăra târziu la dealuri, câteva zile stâna păștea în hotarul satului, rareori fiind sâmbărată aici. De obicei în ziua în care se strângea stâna, pornea către munte. Stânile se adunau în Poiană. Cu o zi înainte oile erau însemnate, adică li se făcea un semn în ureche, prin creștături, fire de lână ori sârmă, una, două, de diverse tipuri și culori, ori chiar găuri făcute cu potricala. Semnele erau puse pentru ca oile să poată fi recunoscute la sâmbra și în toamnă.

În dimineața în care se strângeau, oile erau păscute prin terti, pentru a se hrăni mai bine, iar miei rămași după Paști erau lăsați cu mamele lor până ce acestea plecau. Cam la orele 9-10 toate oile ieșeau pe Poiană, se făcea stâna care, câteva ore mai târziu, pornea către pășunea de la munte. Se alegeau câțiva voluntari, tineri, ori dintre cei care țineau mai mult la oi, care mergeau până în munte cu oile, ajutându-i pe ciobani. Neapărat mergea șeful stânii. Acesta, încă din iarnă, scrie oile și tocmește ciobanii, mai apoi îmblă pe la Primărie și Ocolul Silvic după aprobările necesare pentru pășunat. Scotea autorizația, plătea focălitul, buruiianul (pășunatul în pădure), pășunea și ce mai trebuia.

Cam cu o săptămână-două înainte de a se aduna stâna, șeful stânii, cu mai mulți proprietari de oi, mergea în munte la făcut de staure. Se făcea staurul din lesele vechi, dacă acestea nu erau bune se făceau altele noi; se făcea coliba, comarnicul și se curăța fântâna de unde se va lua apă. La câteva zile după ce stâna a plecat la munte, se sâmbrau oile. Câțiva oameni mergeau de cu seară să fie dimineața devreme la stână, să nu mulgă ciobanii oile pentru a avea mai puțin lapte la sâmbra și să aibă mai puțină brânză de dat. Mergeau și la pășune cu oile, până la amiază când veneau toți cei care aveau oi în stână.

Sâmbra începea cu mulsul oilor, care se făcea pe la unu după amiază.

I cu musca pe căciulă.

M-am făcut o turtură
Și-am zburat la casa mé,
M-am așezat la fereastă,
Mamă, măturai pân casă:
- Du-te, zboară, păsăré,
Că tu nu ești fata mé!
- Mamă, nu mă dudăi
Până nu ți-oi povesti:
M-am măritat tineré
Ș-amu-i vai de viața mé,
De tine n-am ascultat
Și-n viață de greu am dat!
Colecția ANUȚA ZUBAȘCU, 17 ani,
Dragomirești, 2004

2597

Măi Gutâi, când am trecut
Tare verde mi-ai părut,
Da' pe când am înturnat,
Gutâiule, te-ai uscat.
De-ar si verde frunza-n tine
Mângâie-m-ai și pe mine,
D-așé frunza ți-i uscată -
Nu mă mângâi niciodată.
Vai săracu munte rece,
Desculța-m-oi și te-oi trece,
Desculța-m-oi de-un pticior
Și te-oi trece pe ușor,
Desculța-m-oi de-amândouă
Și te-oi trece ca pe rouă.
Colecția PETRU ȘTEȚIU, Sârbi, 1990.

2598

Dă-le la dușmanii mei,
Dă-le, Doamne, ce vreu ei,
Dă-le car cu patru boi
Și-o mulțime de nevoi,
Dă-le car cu patru roate -
Ie-le pofta de la toate.
Nu știu, Doamne, ce-au cu mine,
Nu le-am făcut nici un bine,
Da' nici rău nu le-am făcut
C-am trăit cum am putut,
Nici de-amu nu le-oi mai face -

Numa ei să-mi dăie pace.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Budești
De la Maria Cupcea, 72 ani, 1990.

2599

Până eram tânăr prunc
Ave(a)m glasu ca de cuc
Și îmbletu ca de lup.
Da' dacă-am îmbătrânit
Glasu mi s-o amorțit,
Capu mi-i s-o cărunțit,
Obrazu mi-i s-o zbârcit
Și mi-i musai de pornit.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Budești
De la Irina Marinca, 58 ani, 1990.

2600

Măieran de pe Poiană
Doru-mi-i de tine, mamă,
Doru-mi-i, da' nici pré
De ce-ai zîs, mămucă,-așé:
Fata la casă nu-i bună
Ca siru de mătrăgună.
Mamă, ț-ai făcut feciori,
Cu ei ț-i lua nurori,
Nurorile te-or sfădi,
După mine-i porunci,
Nurorile te-or certa -
Tu la mine-i alerga.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Sârbi, 1990.

2601

Ajungă-te, mamă, -ajungă
Doru meu șezând la umbră,
Ajungă-te doru meu
Noaptea când i durni greu;
Ajungă-te dor de mine
Noaptea când i durni bine
Că m-ai dat între străini
Și-s ca floarea între stini.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Sârbi, 1990.

2602

Hoarea pribagului

Codrule, te-ai lăudat
Că mi-i si leagăn și pat
Numa să mă fac pribag.
Eu pribag că m-am făcut,
Pat și leagăn n-am avut.
Vai, săracu pribagu,
De-așternut i-i pământu,
Învelitoare-i codru,
Când aude-o frunză-n codru
Se gândește că nu-i modru,
Când aude-o frunzuliță -
Iată-te ș-a mé mortiiță.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Sârbi, 1990.

Toată lumea intra în staur cu vasele, care erau ridicate cu fundul în sus pentru a se evita fraudă, adică să aibă apă la fund. De obicei, de la fiecare casă mergeau doi la muls, unul căuta oaia, o prindea, o aducea și o ținea la muls. Oile erau mulse bine, se trăgea de ultimul strop de lapte. Apoi se făcea măsurușul, se mergea la comarnic unde păcurarii și șeful stâniei măsurau laptele și-l treceau într-un caiet. Mai demult laptele se măsură cu fonții, fontul fiind jumătate de litru. Măsurușul se făcea cu un cântar cu braț lung.

După măsurat, se trecea la petrecere. Sâmbrașii alegeau un loc mai drept și întindeau păturile, așezându-se în cerc. Scoteau fiecare mâncarea și băutura aduse de acasă. Mulți păstrau un miel pentru sâmbra, pe lângă alte bucate aducându-se și miel umplut. Se chefua până pe seară, oamenii închinând cu băutura, mâncând și discutând mai ales despre oi. În ziua sâmbrei la stână era adus și preotul, care sfînțea oile și stâna, în timpul ceremoniei ciobanii stăteau în genunchi și apoi sărutau crucea, ca la Bobotează. Tot în această zi ei erau scutiți să meargă la păscut cu oile, rămâneau la petrecere, cu oile mergând dintre sâmbrași, care se ofereau. Cașul din ziua sâmbrei era împărțit, câte o felie, la toți sâmbrașii. Din laptele strâns în cele 2-3 zile până în sâmbra, se făcea caș și urdă care se dădeau la preot, la șeful de Ocol Silvic, la pădurari - ca să mai închidă ochii când se pășuna prin locuri oprite.

La strânsul brânzei rămânea, după sâmbra, cel care a avut mai mult lapte, apoi se venea la rând, în funcție de cantitatea de lapte avută, în ordine descrescătoare.

După 1 litru de lapte avut la sâmbra se dădeau 60-70 de litri, depindea de șeful stâniei. El anunța în sat cu o zi înainte pe cel căruia-i venea rândul la brânză. Acesta se pregătea și pe la un anumit muls trebuia să ajungă la stână, fie la amiază, fie seara, fie dimineața. Își pregătea haine mai groase, strecuri pentru caș și urdă, cheagul, făina pentru ciobani, țigări. De obicei ducea și un copil, care se învoia de la școală pentru a da în strungi. Fiecare își dorea ca să-i vină rândul pe vreme bună, putea strânge brânza mai curată. Când era ploaie, laptele se murdărea de noroiul și mizeria scurse de pe oi.

Cel care ieșea cu rândul, de obicei stătea până-i venea schimbul, pentru ca stâna să nu rămână pustie. Se nimerea ca laptele de la muls să se împartă între cel care a venit și cel care pleca, depinde de cât lapte este, pentru a-și completa cantitatea cuvenită.

La sâmbrașii care-i omeneau mai bine, ciobanii măsurau mai mult cu ceva. La stână programul era cam așa: dimineață bună, pe la 3 și jumătate - 4, începea mulsul. Ciobanii, cu gălețile în mână, băgau oile în strungi, adică în partea de staur mai mică, din spatele strungii. Câte o oaie fugea, încercând să scape, dar era întoarsă cu câteva vergi. Cele sterpe și berbecii erau lăsați dincoace. Apoi ciobanii și baciul, adică cel care își strângea brânza în ziua aceea, se așezau în strungi, pe butuci de lemn ce țineau loc de scaune. Cu genunchii, doi câte doi, blocau strunga; erau de obicei 2-3 strungi. Oile băgau capul pe strungă și așteptau să le vină rândul. Erau oi cumiți care veneau singure la strungă, așteptând liniștite să le vină rândul, altele se înghesuiau încercând să împingă genunchii, să scape. Mai ales cele sterpe încercau să sară peste genunchii mulgătorilor care, dacă observau că nu-i cu lapte îi dădeau drumul; la fel la berbeci, care deranjau mulgătorii cu coarcele. La urmă rămâneau oile cele mai blăstămate, care fugeau încercând să nu meargă la muls. Cel care dădea în strungi alerga după ele, cu o vargă, atingându-le când putea. Se întâmpla ca cel care dădea în strungi, fiind copil, să ațipească mai ales dimineața, dar ciobanii îl trezeau.

Cum îi bine să fie femeia:

Bună de gură sau re de gură?

Erau oi care nu stăteau la muls, se tot trăgeau, se bălegau sau se urinau în lapte, acestea fiind considerate cele mai rele. Mulgătorii le țineau bine de câte un picior și cu cealaltă mână le dădeau câțiva pumni, să stea. Dacă se bălegau cumva în lapte, balega era aruncată și se mulgea mai departe. După muls, cu gălețile pline, se mergea la comarnic și se măsoara laptele. Înainte de a măsoara, ciobanii își luau pentru ei, de mâncare. În timp ce se măsoara, un cioban pune la foc ceaunul de mămăligă.

După ce se mânca, se bea câte un pahar de horincă, ciobanii plecau cu oile, iar baciul rămânea să strângă laptele.

Și câinii erau hrăniți, fie cu zer, fie cu pâine ori mămăligă.

Baciul, până la amiază, făcea cașul, făcea curățenie pe la comarnic, aducea lemne pentru noapte și mergea după apă și spăla vasele de muls. Pentru focul de noapte se aduceau buturugi și cioate groase, să țină foc, să nu trebuiască să bage toată noaptea pe foc.

Mulsul de la amiază și seară se făcea la fel. Uneori, după mulsul de seară, oile mai erau scoase o oră-două la păscut, în porneală cum se zice. Seară, după muls, ciobanii stăteau mai mult la mâncare, povestind cu baciul, cum de altfel povesteau și-n strungi, interesându-se de ce s-a mai întâmplat în sat.

Dacă noaptea veneau lupii la oi, se făcea foc mare, se striga și, eventual, un cioban, învățat în cergă, se culca între oi pentru a auzi mai bine. Pe partea mai vulnerabilă a staurului se lega un câine care să dea de știre. Pentru oi omul ori dădea făină la ciobani, ori ducea mâncare de acasă, depinde cum se făcea târgul. La mâncare nu erau luați în calcul și câinii, pentru care se ducea pâine.

După ce se ieșea cu laptele, adică toți își scoteau brânza cuvenită, se măsurau oile de-a doilea, făcându-se o sâmbra mai mică. La măsurușul de-al doilea se dădeau câte 50 litri după 1 litru de lapte.

Când se mergea după rândul doi, dacă omul era bun și oile aveau lapte, se dădea ceva în plus și pentru rândul trei. La rândul trei, în anii când se putea da, nu se mai făcea măsuruș, se dădea ceva lapte, după laptele avut la măsurușul de-al doilea, lapte pe care, de obicei, omul nu-l strângea (nu făcea caș) în munte, îl aducea acasă cu canta.

Laptele și brânza de-al doilea erau mai bune, era laptele mai gras și brânza mai unsă, cu mai multă unsoare.

Laptele oilor era în funcție de vreme, de cât de buni erau ciobanii și șeful de stână. Dacă vara era ploioasă și friguroasă, dacă ciobanii erau leneși, nu umblau după oi să fie sătule, dacă șeful de stână era becisnic, atunci și laptele era mai puțin, abia putându-se scoate rândul întâi.

Aurel Toncoglaz: Rugăciunea înainte de muls, Hoteni, 2000

**I lup,
În ptele de oaie.**

2603

La poale de codru verde
O rază de foc se vede
Și la raza focului
Stau haiducii codrului:
Nu știu zece-ori cincisprezece,
Frig carnea unui berbec.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Sârbi
De la Gheorghe Iosif, 59 ani, 1983.

2604

Pasăre de primăvară
Mult mă-ntreabă: pus-am teară?
Da' eu teară nu am pus -
N-am avut spată și fus:
Când o fo' fusari cu fusă
Eu eram în codru dusă,
Când o fo' spătari cu spete
Eu am fost în codru verde.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Sârbi, 1990.

2605

Drumu-i lung, pe el mă duc,
Capătu nu i-l ajung.
De-aș ajunge capătu
Siu-aș frate cu cucu
Și cu tine, mândră, nu;
De-aș ajunge marginea
Siu-aș frate cu mnerla
Și cu tine, mândră, ba.
M-am băgat slugă la cuc
Foc și apă să-i aduc,
De nu l-oi pute sluji
Larg îi codru ș-oi fugi.

Colecția PETRU ȘTEȚIU, Sârbi, 1990.

2606

Pe-un câmpuț mândru și lat,
Unde tunurile bat,
Lângă-un bdiel de stejerei
Tare plânge-un tinerel
Și blastămă pe mă-sa
De ce l-o făcut așa,
Așe nalt și subțirel
Să treacă plumbdii pân el,
Să moară-n țară străină
Fără-oleacă de lumnină,
Fără lumnină de ceară,
Fără om din a lui țară,
Fără lumnină de său,
Fără om din satu său.
Și-n loc de mândri stejari -
Tunurile cele mari
Și-n locuț de-a lui mireasă -
Tunu, artileria șasă
Și-n locuț de lumninele
Sunt pe cer bugăte stele
Și-n loc de groapă-nflorită -
Groapă mare, văruiță: